

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นศิลปกรรมแขนงหนึ่งในทางวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ต่าง ๆ ของคนในชาติ เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การทำมาหากิน ทางด้านความคิด และความเป็นอยู่ เป็นต้น การผสมผสานของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จึงทำให้เกิดจินตนาการ อันสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าทางความงาม ความไพเราะโดยอาศัยดนตรีและนาฏศิลป์เป็นสื่อกลาง ด้วยเหตุนี้ ดนตรีและนาฏศิลป์จึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่ง สุจิตต์ วงษ์เทศ (2532, หน้า 4-6) ได้กล่าวไว้ว่า จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยก่อนกรุงสุโขทัยเป็น ราชธานีมาจนถึงสมัยอยุธยา พบว่า ดนตรีและนาฏศิลป์เข้าไปเกี่ยวข้องกับชนบประเพณี ได้มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันทั้งดนตรีพื้นบ้าน นาฏศิลป์ และดนตรีไทย ต่างก็รับใช้สังคมไทยในรูปแบบต่าง ๆ กัน ทั้งในลักษณะที่เป็นพิธีกรรมและเป็นมหรสพชนิดหนึ่ง โดยเฉพาะดนตรีที่อยู่ในแถบภาคกลาง จัดเป็นวงดนตรีไทยที่เป็นมาตรฐาน และถือเป็นวงดนตรีประจำชาติ (Traditional Music) เป็นดนตรีที่มีความสำคัญ และมักใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน บวชนาค งานศพ และพิธีไหว้ครู เป็นต้น นอกจากนี้ยังจัดเป็นมหรสพเพื่อความบันเทิงที่ใช้ประกอบการแสดงต่าง ๆ เช่น ไซน ละคร ระบำรำฟ้อน เป็นต้น ดนตรีและนาฏศิลป์ไทยจึงเป็นศิลปะที่ควบคู่กันมาโดยตลอด ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ประจำชาติควรแก่การสืบทอดไว้

ดนตรีและนาฏศิลป์ของไทย เป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และกลุ่มชนต่าง ๆ ที่ได้สร้างสรรค์ สัมพันธ์กันมาอย่างต่อเนื่องถือเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่เก่าแก่คู่กับสังคมไทยมานาน เป็นองค์ความรู้มากมายและเป็นศาสตร์ที่มีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างสรรค์ จรรโลงไว้ซึ่งความดีงามในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะดนตรีและนาฏศิลป์ของไทยจะมีลักษณะที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ สมควรแก่การภาคภูมิใจและถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่ควรสืบทอดไว้มิให้สูญหายไป

ในปัจจุบัน การศึกษาเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว วิทยาการต่าง ๆ ได้รับการกำหนดไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ อย่างหลากหลาย

ในด้านวิชาการ ดนตรีและนาฏศิลป์เป็นอีกวิชาหนึ่งที่ได้รับการกำหนดให้สอนในสถานศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้เพราะนักปราชญ์ทางการศึกษาได้วิเคราะห์ วิจัยแล้วพบว่า ดนตรีและนาฏศิลป์เป็นวิชาที่มีคุณค่าอย่างมาก ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการถ่ายทอด ศิลปวัฒนธรรม ให้ดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไว้ให้คงอยู่ยั่งยืน และยังเป็นการปลูกฝังจริยธรรมค่านิยมไทย เจตคติ ทศนคติ ตลอดจนพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาควบคู่กันไป เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในกระบวนการต่าง ๆ

ด้วยเหตุที่ดนตรีและนาฏศิลป์ไทยมีคุณค่าดังกล่าว ในปัจจุบันจึงมีการเรียนการสอนในวิชาดนตรีและนาฏศิลป์อย่างกว้างขวางในสถานศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะในสถานศึกษาที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้มีการกำหนดให้ดนตรีนาฏศิลป์เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535, หน้า 77) ซึ่งว่าด้วยกิจกรรมที่สร้างนิสัย ค่านิยม เจตคติและพฤติกรรมเพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในพื้นฐานด้านดนตรีนาฏศิลป์ ให้เห็นคุณค่ามีความภูมิใจในศิลปะวัฒนธรรม และรู้จักรักษาเพื่อเป็นมรดกสืบทอดต่อไป สามารถใช้ดนตรีนาฏศิลป์พัฒนา จิตใจ บุคลิกภาพ รสนิยม และเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานด้านดนตรีนาฏศิลป์ได้ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง ซึ่งตามเป้าหมาย คือ การพัฒนาเด็กให้เป็นคนสมบูรณ์ทั้งใจและตัว มิใช่โตแต่หัวสมองเท่านั้น ดนตรีและนาฏศิลป์จัดเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนในปัจจุบัน เพราะสามารถส่งเสริมการแสดงออก การสร้างสรรค์จินตนาการที่อิสระ และมีทัศนคติที่ดี รู้คุณค่าของดนตรีและนาฏศิลป์ สามารถนำความรู้และทักษะพื้นฐานไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับสูงต่อไปได้ตามความต้องการ และความถนัด หลักสูตรการเรียนการสอนในชั้นมัธยมศึกษาจึงได้กำหนดให้วิชาดนตรีและนาฏศิลป์เป็นการเรียนที่ต่อเนื่องในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย โดยได้เปลี่ยนจากวิชา ศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา เป็นวิชาศิลปะกับชีวิตในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) วิชาศิลปะกับชีวิตได้กำหนดให้เป็นวิชาแกนบังคับที่ผู้เรียนทุกคนจะต้องเรียนโดยการจัดการเรียนการสอนที่นำมาวัดผลประเมินผลรวมกันเป็นรายวิชาเดียว คือ ศิลปะกับชีวิตได้จัดแบ่งออกเป็น 3 รายวิชาด้วยกัน คือ 1. ศิลปะศึกษา 2. ดนตรีศึกษา 3. นาฏศิลป์ ใช้เวลาเรียนต่อเนื่องกัน 3 ปี หรือ 6 ภาคเรียน โดยแบ่งภาคเรียนปกติเป็น 2 ภาค ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์

โดยปรับปรุงมาจากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 จากหลักการและจุดมุ่งหมายที่ปรับปรุงใหม่นี้ มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษาต่อ จากหลักสูตรดนตรีนาฏศิลป์ซึ่งอยู่ในหมวดวิชาศิลปศึกษา ได้จัดแบ่งเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นวิชาบังคับแกน (เปรียบได้กับวิชาสามัญที่ทุกคนควรต้องเรียนรู้เพื่อให้รู้กว้าง) และวิชาเลือกเสรี เพื่อผู้เรียนที่มุ่งหวังจะศึกษาต่อทางดนตรีและนาฏศิลป์ ในลักษณะวิชาชีพที่ตนเองสนใจและมีความถนัดต่อไป สำหรับวิชาดนตรีนาฏศิลป์ หลักสูตรได้จัดให้ผู้เรียนที่มุ่งศึกษาด้านนี้ได้เรียนเป็นวิชาบังคับแกนไว้ในวิชาศิลปะกับชีวิตทั้งในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ปีละ 1 หน่วยการเรียนรู้ ส่วนผู้ที่ต้องการจะเรียนด้านดนตรีนาฏศิลป์ก็สามารถเลือกเรียนดนตรีได้อีก 14 รายวิชา รวม 18 หน่วยการเรียนรู้และนาฏศิลป์อีก 6 รายวิชา ซึ่งวิชาเหล่านี้อยู่ในกลุ่มวิชาเลือกเสรีที่เปิดกว้างให้ผู้เรียนเลือกตามความต้องการและความถนัด

ซึ่งเจตนารมณ์ของหลักสูตรจะเห็นว่า ดนตรีและนาฏศิลป์มิใช่เพียงแต่จะเป็นวิชาที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติหรือมรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น หากแต่เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยขัดเกลาลักษณะนิสัยให้เป็นคนสุภาพอ่อนโยนมีจิตใจดีงาม ซึ่งเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะสามารถสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของตนเองให้สมบูรณ์ เพราะจากประสบการณ์ที่ผู้ศึกษาได้ทำการสอนและศึกษามาเป็นเวลานานนั้น การเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาผู้เรียนอยู่ในช่วงวัยรุ่นมีอายุประมาณ 13-17 ปี เป็นวัยสดใสมองโลกในแง่ดีและมีความสนใจมีความต้องการในการแสดงออก มีความเป็นตัวของตัวเอง มีจินตนาการความคิดที่สร้างสรรค์ เป็นวัยที่มีพลังเหลืออย่างต่อเนือง ซึ่งถ้าไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการที่จะแสดงออกความสามารถที่มีอยู่ ก็จะไม่เกิดการสร้างสรรค์ หรือถูกกดแรงขับลงทำให้ไม่เกิดการพัฒนาเท่าที่ควร ปัจจุบันสังคมไทยกำลังถูกกลืนด้วยวัฒนธรรมของต่างชาติที่หลั่งไหลและเผยแพร่เข้ามาอย่างรวดเร็ว ดนตรีและนาฏศิลป์ไทยเป็นอีกด้านหนึ่งที่กำลังถูกกลืน จนเป็นที่ห่วงเกรงว่าหากไม่เร่งอนุรักษ์และส่งเสริมอย่างจริงจังแล้ว ความเสื่อมสลายของดนตรีและนาฏศิลป์ไทยอาจเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งบรรพบุรุษได้สร้างสมศิลปวัฒนธรรมไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมมากกว่า 4,000 ปี

ดังนั้น ดนตรีและนาฏศิลป์ไทยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ชนในชาติต้องช่วยกันรักษาจรรโลงไว้ให้ยั่งยืนคงอยู่คู่ชาติบ้านเมืองสืบไป ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญกำหนดให้ดนตรีและนาฏศิลป์บรรจุไว้ในหลักสูตร เพื่อให้เยาวชนไทยได้เรียนรู้และเห็นคุณค่ามาทุกยุคสมัย โดยมีจุดประสงค์มุ่งให้เกิดความรัก ซาบซึ้ง ห่วงแหน รักษา และสืบทอดต่อ ๆ ไป เพราะดนตรีและนาฏศิลป์เป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญของมนุษย์

ในสังคมและความ รุ่งเรืองทางวัฒนธรรม กระบวนการทางการศึกษาถือว่ามีความสำคัญ ในการส่งเสริมและสืบทอดวัฒนธรรมได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งดนตรีและนาฏศิลป์ถือเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ที่ต้องอาศัยการ ถ่ายทอด ฉะนั้นจำเป็นต้องมีหลักวิชาที่เป็นแบบแผนสืบทอดไว้ให้ เป็นแนวทางเดียวกัน จึงมีความจำเป็นที่จะให้ความสำคัญต่อดนตรีและนาฏศิลป์จัดการเรียน การสอนไว้ในหลักสูตรการจัดการศึกษาของชาติ ซึ่งจะ使人ไทยเกิดความตระหนักใน คุณค่าของศิลปะด้านนี้มีการพัฒนาสืบทอด พื้นฟูอนุรักษ์ไว้ตลอดไป ฉะนั้นจึงมีความจำเป็น อย่างยิ่งที่ต้องให้เด็กได้เรียนรู้อย่างถูกต้องและมีพื้นฐานในการสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้เป็น คนดีและทำประโยชน์แก่สังคมได้อย่างมีคุณค่า ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่า ทั้งดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นวิชาที่เกื้อหนุนให้บุคคลได้เป็นทั้งคนเก่ง คนดี และมีความสุข ตามความคาดหวังของ ระบบการศึกษาทั้งมวลที่จัดประสบการณ์ ให้มีการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ ญสพ พล ไพบูลย์สิริวัฒน์ (2542, หน้า 92) โดยกล่าวว่า ผลของการจัด กิจกรรมส่งเสริมการเล่นดนตรีไทย ทำให้นักเรียนมีโอกาสฟังเพลงไทย รู้จักดนตรีไทย และรักดนตรีไทยมากขึ้น มีความกล้าแสดงออกที่สำคัญคือนักเรียนได้มีการพัฒนาด้าน สติปัญญา อารมณ์ สังคม บุคลิกภาพ และมีเจตคติที่ดี มีการเปลี่ยนแปลงอุปนิสัย และมีจริยธรรมในทางที่พึงประสงค์

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพปัญหาและความ ต้องการเรียนวิชาดนตรีนาฏศิลป์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสังกัดเทศบาล นครเชียงใหม่ ซึ่งยังไม่มียงานวิจัยเกี่ยวกับความต้องการเรียนในด้านดนตรีและนาฏศิลป์นี้ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้จัดทำความต้องการเรียนดนตรีและนาฏศิลป์เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหา ต่าง ๆ ตลอดจนความต้องการเรียนของนักเรียนเกี่ยวกับดนตรีและนาฏศิลป์ แม้ว่าการจัด การเรียนการสอนในหลักสูตรของโรงเรียนนั้น ได้บรรจุวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ให้เป็นส่วนหนึ่ง ของกลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพแล้ว ก็ตาม แต่การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาส เรียนรู้และทำความเข้าใจได้ฝึกฝนปฏิบัตินั้นยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน และยังมีอุปสรรคปัญหาหลายประการในการเรียนดนตรีและนาฏศิลป์ เช่น ผู้บริหาร หรือฝ่ายวิชาการของโรงเรียนยังให้ความสำคัญต่อดนตรีนาฏศิลป์ไม่เทียบเท่าวิชาการ ด้านอื่น ๆ และเพื่อได้ทราบถึงปัญหา ความต้องการ ตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ของนักเรียน ทั้งนี้ เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ในครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการ พัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักสูตรและ

วัตถุประสงค์ที่ได้จัดวางไว้อย่างต่อเนื่องต่อไป และเพื่อให้สถานศึกษา ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้มุ่งถึง ความตระหนักในคุณค่าของดนตรีและนาฏศิลป์มีการอนุรักษ์ เสริมสร้าง ปลุกฝัง สืบทอดและเผยแพร่อย่างต่อเนื่องตามกระบวนการทางการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหา และความต้องการเรียนวิชาดนตรีนาฏศิลป์ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดโรงเรียนเทศบาลนครเชียงใหม่

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาจากประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1-3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543
โรงเรียนชุมชนเทศบาลวัดศรีดอนไชยและโรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะอาด จำนวน 493 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงสภาพปัญหาในด้านความสนใจ การแสดงออก
ตลอดจนความพึงพอใจและความต้องการของนักเรียนต่อการเลือกเรียนวิชาดนตรีไทย
ดนตรีพื้นเมืองและนาฏศิลป์ไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543
โรงเรียนชุมชนเทศบาลวัดศรีดอนไชย และโรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะอาด สังกัดเทศบาลนคร
เชียงใหม่

สภาพปัญหา หมายถึง อุปสรรค ข้อขัดข้องที่มีต่อการเรียนวิชาดนตรีไทย ดนตรี
พื้นเมือง นาฏศิลป์ไทย และสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับความสนใจ การแสดงออก ตลอดจน
ความพึงพอใจและความต้องการของนักเรียนต่อการเลือกเรียนวิชาดนตรีไทย ดนตรีพื้นเมือง
และนาฏศิลป์ไทย

ความต้องการ หมายถึง ความต้องการหรือสิ่งที่นักเรียนมีความประสงค์ต่อการ
จัดการเรียนการสอนวิชาดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบสภาพปัญหาของนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพิจารณาดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาส่งเสริมต่อไป
2. ผลการศึกษาทำให้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของนักเรียนที่มีต่อดนตรีนาฏศิลป์ อันจะเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาค้นคว้า วิจัย และปรับปรุงกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved